

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

katedra práva

Teze diplomové práce

Právo na zaměstnání jako základní lidské právo

Veronika Martínková

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn diplomové práce

Diplomová práce na téma „Právo na zaměstnání jako základní lidské právo“ ve své teoretické části pojednává o historických východiscích a současnosti právní úpravy pracovního práva a práva na zaměstnání. Jsou zde vymezeny základní pojmy a vztahy na úseku zaměstnanosti. Podrobněji je rozebrána funkce Úřadu práce a organizačních složek. Dále obsahuje ekonomickou analýzu trhu práce.

Praktická část je zaměřena na průběh zajištění práva na zaměstnání v rámci kontaktního pracoviště Úřadu práce v Domažlicích, kde prostřednictvím dotazníkových šetření a pozorování byly zjištěny základní problémy oblasti zaměstnanosti. Praktická část obsahuje návrh legislativních změn v oblasti zaměstnanosti a jednoduchý návod pro uchazeče o zaměstnání, jak uspět při hledání práce.

V závěru práce jsou shrnuty poznatky z teoretické a praktické části.

Klíčová slova

Právo na zaměstnání, trh práce, lidská práva, rovné zacházení, sociální práva, pracovní právo, státní politika zaměstnanosti, pracovněprávní vztah, agenturní zaměstnávání, úřad práce.

Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je vypracování návrhu legislativních změn, které by měly zlepšit možnosti při zajištění práva na zaměstnání, a návodu pro uchazeče o zaměstnání, který jednoduchou a srozumitelnou formou pomůže uchazeči zorientovat se v problematice uplatňování práva na zaměstnání.

V teoretické části budou stanovena východiska historická a popsána současná legislativní úprava práva na zaměstnání. Zvláště budou přiblíženy oblasti ústavního práva, rovného zacházení, práva pracovního a oblasti zaměstnanosti. Dále bude proveden popis způsobů zajišťování práva na zaměstnání prostřednictvím Úřadu práce, a to zejména rekvalifikace, nekolidující zaměstnávání a zprostředkování zaměstnání prostřednictvím agentur práce. Dále bude provedena ekonomická analýza trhu práce, popis struktury pracovního trhu v centrálně plánovaném hospodářském systému a v tržní ekonomice. Přiblížen bude i evropský trh práce s důrazem na možnosti zaměstnání v Německu a na Slovensku.

V praktické části bude zhodnoceno dotazníkové šetření, které bylo zaměřeno na uchazeče o zaměstnání a úředníky Úřadu práce. Dotazníkové šetření proběhlo v měsících červenci a

srpnu roku 2014 na kontaktním pracovišti Úřadu práce v Domažlicích. Následně bude přiblížen vývoj nezaměstnanosti v České republice po roce 1989. Následně bude vypracován návrh legislativních změn a návod pro uchazeče o zaměstnání, které jsou výsledkem rozboru a analýzy zjištění údajů z části teoretické i praktické.

Metodika

Diplomová práce je členěna na část teoretickou a praktickou.

V teoretické části je využíváno popisu a analýzy historických východisek, legislativní úpravy a související literatury. Jsou zde rozebrány a vysvětleny základní pojmy vztahující se k jednotlivým oblastem práva, která se týkají práva na zaměstnání a pracovního práva. Přiblížena je úprava Úřadu práce a jeho organizačních složek, nástroje které jsou používány v rámci aktivní politiky zaměstnanosti v podobě rekvalifikace, nekolidujícího zaměstnání i možnosti využít služeb agentur práce. V další kapitole je pak analyzován a popisován trh práce v centrálně plánovaném hospodářském systému, v tržní ekonomice. Popsán je i evropský trh práce, zejména pak úprava zaměstnávání cizinců v Německu a na Slovensku.

V praktické části jsou v první kapitole popsány nástroje, které je možné využít při zajišťování práva na zaměstnání prostřednictvím Úřadu práce. Ve druhé kapitole jsou vyhodnoceny dotazníková šetření, která proběhla na kontaktním pracovišti Úřadu práce v Domažlicích. Jednalo se o dotazníkové šetření zaměřené na uchazeče o zaměstnání, které obsahovalo 21 uzavřených otázek, které umožňovaly označit více správných odpovědí, možnost neuvést odpověď vůbec, či doplnit vlastní odpověď. Vyhodnocení proběhlo součtem označených odpovědí a vytvořením koláčových grafů, které znázorňují zastoupení jednotlivých odpovědí. Otázky se týkaly jak objektivních údajů (věk, pohlaví, vzdělání, obor, skončení pracovně-právního vztahu, četnost a doba setrvání v evidenci Úřadu práce, počet a kvalita nabízených pracovních pozic, způsoby hledání zaměstnání, a otázka na současný stav a aktivity uchazeče), tak otázky na subjektivní hodnocení (hodnocení nabídky v oboru, povinnosti vykonávat veřejně prospěšné práce jako podmínky pro setrvání v evidenci uchazečů o zaměstnání, hodnocení výše a způsobu vyplácení podpory v nezaměstnanosti, osobní zkušenost s hledáním zaměstnání před rokem 1989, hodnocení pracovní povinnosti v období před rokem 1989, očekávané služby od Úřadu práce), poslední část dotazníku pak byla zaměřena na přímé subjektivní hodnocení (způsob zajištění práva na zaměstnání v České republice, spolupráce s úředníky Úřadu práce, úroveň trhu práce a srozumitelnost pracovněprávní úpravy).

Druhé dotazníkové šetření bylo zaměřeno na úředníky Úřadu práce na kontaktním pracovišti v Domažlicích, které bylo složeno z 10 otázek, z nichž prvních 5 bylo uzavřených a dalších 5 otázek bylo otevřených. Mezi uzavřené otázky patřil pohlaví, věk, dosažené vzdělání, délka pracovního poměru v Úřadu práce a hodnocení pracovněprávní úpravy. Otevřené otázky pak zastupují otázka ohledně očekávání uchazečů vůči Úřadu práce, oblasti ve kterých úředníci uchazečům pomáhají, překážky při hledání zaměstnání, chyby, jichž se uchazeči dopouštějí, poslední otázka se pak zaměřila na mýty, které o Úřadu práce nejsou pravdivé. Tento dotazník byl ve své první části hodnocen dle zastoupení odpovědí, v druhé části dle četnosti jednotlivých odpovědí.

Na základě všech zjištěných údajů a při zohlednění výsledků dotazníkových šetření byl vypracován návrh legislativních změn, které by měly sloužit ke zlepšení zajišťování práva na zaměstnání a byl také vypracován návod pro uchazeče o zaměstnání.

Závěr

Pracovní právo jako takové se dotýká každého z nás. Proto je důležité znát jeho právní úpravu. Pro problematiku realizace práva na zaměstnání, jsou pak rozhodující okamžiky ukončení pracovního poměru založeného pracovní smlouvou, či dohodou o pracovní činnosti nebo dohodou o provedení práce. Způsob ukončení pracovněprávního vztahu určuje okolnosti související s právními nároky plynoucími z práva na zaměstnání. Patří mezi ně zejména nárok na odstupné a nárok na podporu v nezaměstnanosti.

Ze sféry soukromého práva, které vychází z principů smluvní volnosti a legální licence se dostáváme do sféry veřejného práva. Toto právo je uskutečňováno pomocí státních orgánů, zejména Ministerstva práce a sociálních věcí. Osoba, která právě ztratila zaměstnání, by se měla neprodleně registrovat u místně příslušného kontaktního pracoviště Úřadu práce, a poskytovat mu plnou součinnost. V průběhu součinnosti se na uchazeče o zaměstnání vztahuje jak oblast pracovního práva, tak oblast správního práva. Pro uchazeče je důležité dodržovat zákonné termíny a povinnosti.

Uchazeči o zaměstnání mohou využívat širokou škálu dalších činností, které jim plynou jako způsoby zajištění práva na zaměstnání. Jedná se zejména o možnost účastnit se rekvalifikačních kurzů, za účelem zlepšení své pozice na trhu práce. Další možností je vykonávání nekolidujícího zaměstnání, jako způsob udržení pracovních návyků. V neposlední řadě má uchazeč o zaměstnání možnost využít agentury práce, které mu mohou zprostředkovat vhodné zaměstnání, či se přímo stát zaměstnavatelem a pronajímat práci takového uchazeči uživateli, v podobě jiného subjektu, který bude řídit práci uchazeče.

Další součástí teoretické části je pak analýza pracovního trhu. Pracovní trh jako takový vznikl v České republice až po roce 1989. Aktuálně je český trh práce pod silným zahraničním vlivem, nejen co se týče právní úpravy postupně inkorporované do českého právního řádu. Jedna ze základních svobod v rámci Evropské unie, svoboda pohybu občanů a pracovníků, je velmi často využívána. Díky unifikaci práva Evropské unie je možné přecházet do pracovního poměru uskutečňovaného v zahraničí za současného uchování si právních nároků v domovském státě, případně možnost přenést tyto nároky do jiných členských států.

Praktická část této diplomové práce se dělí na 4 samostatné kapitoly, z nichž každá je vypracováním předem stanoveného cíle. První z nich se věnuje praktickému poznání, výzkumu aktuální situace mezi uchazeči o zaměstnání. Dotazníkové šetření proběhlo v srpnu roku 2014 na kontaktním pracovišti Úřadu práce v Domažlicích u dvou okruhů subjektů. Prvním a početnějším okruhem byli sami uchazeči, kteří zodpovídali 21 otázek týkajících se uplatňování práva na zaměstnání. Druhým okruhem byli sami úředníci Úřadu práce. Cílem tohoto výzkumu bylo odhalit nedostatky právní úpravy, zjistit názory veřejnosti a vyvodit z nich možnosti pro zefektivnění realizace práva na zaměstnání. Druhá část se týkala samotného vývoje nezaměstnanosti po roce 1989. Nově vzniklý trh práce s sebou přinesl nárůst nezaměstnanosti, ale také růst ceny práce. Nově ustavené standardy v podobě minimální mzdy či podpory v nezaměstnanosti pak ovlivňují chování subjektů na trhu práce stále silněji.

Třetí část obsahuje návrhy legislativních změn, které by mohly vést ke zlepšení uplatňování práva na zaměstnání. Jedná se zejména o úpravu týkající se vztahu mezi zaměstnavateli a Úřadem práce, nové možnosti pro uchazeče, či nástroje umožňující efektivnější reakci na aktuální požadavky trhu práce. V poslední části jsou na příkladu průměrné uchazečky o zaměstnání ilustrovány postupy a možnosti chování v takové situaci. Jedná se o celkový výstup z této diplomové práce, kde jsou zohledněny všechny analyzované poznatky.

Vybrané použité zdroje

Knižní publikace:

BĚLINA, M. a kolektiv: *Pracovní právo*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-473-5

BROŽOVÁ, Dagmar: *Kapitoly z ekonomie trhů práce*. Praha: Oeconomica, 2012. ISBN 978-80-245-1880-0

HALÁSKOVÁ, Renáta: *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Ostrava_ Ostravná univerzita, Filosofická fakulta, 2001. ISBN 80-7042-595-4

LEIBLOVÁ, Zdeňka: *Zákon o zaměstnanosti s komentářem, včetně prováděcích předpisů k l. 4. 2009*. 5. vydání. Olomouc: ANAG, 2009. ISBN 978-80-7263-533-7

MAREŠ, Petr: *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-08-392

Právní předpisy Evropské unie:

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/104/ES, *o agenturním zaměstnávání*.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 883/2004, *o koordinaci systémů sociálního zabezpečení*

Právní předpisy České republiky:

Císařský patent č. 946/1811, *obecný občanský zákoník rakouský*

Zákon č. 1/1991, *zákon o zaměstnanosti*

Ústavní zákon č 23/1991, *kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky*

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 38/2003, *o přijetí Úmluvy č. 181 o soukromých agenturách práce*

Zákon č. 435/2004, *o zaměstnanosti*

Zákon č. 262/2006, *zákoník práce*

Nařízení vlády č. 567/2006, *o minimální mzdě*

Zákon č. 198/2009, *o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)*

Zákon č. 73/2011, *o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů*

Zákon č. 89/2012, *občanský zákoník*

Judikatura České republiky

Rozsudek Nejvyššího soudu 21 Cdo 138/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu 21 Cdo 2095/2004

Elektronické zdroje:

Portál Ministerstva práce a sociálních věcí, dostupný z www.mpsv.cz, <http://portal.mpsv.cz> [cit. 30. 10. 2015]

Portál Českého statistického úřadu, dostupný z: www.czso.cz [cit. 30. 10. 2015]

Portál Evropské komise, česká mutace, dostupný z: http://ec.europa.eu/index_cs.htm [cit. 30. 10. 2015]

Portál EUROSTAT, dostupný z: <http://ec.europa.eu/eurostat> [cit. 30. 10. 2015]

Portál EURES, česká mutace, dostupný z: <https://portal.mpsv.cz/eures> [cit. 30. 10. 2015]